

МИХАИЛ САДОВЯНУ ОТКОЛЕШНА СЛУЧКА

Превод от румънски: Мария Орлинова, 1980

chitanka.info

През един хубав есенен ден пътувахме надалеч, към лозята на Баичени. Слънцето не жареше. Светлината му беше златисто мека, а вятърът едва-едва полъхваше, като разнасяше ту упоителния мирис на гора, ту сухото ухание на стърнищата.

Спътник ми беше старият адвокат Щефан Леу, който още помнеше далечната хиляда осемстотин четиридесет и осма година. Разположил се бях удобно в неговия широк файтон с меки яйове, „яйове за старци“, казваше дядо Щефан Леу. Двата бели коня потропваха по чакълестия път нито много бързо, нито много бавно. Файтонджията на капрата беше също стар, почти на възрастта на дядо Щефан, с бели като къдели мустаци, и непрекъснато говореше със своите „вихрогони“. На прав път им даваше съвети, по нагорнище ги насърчаваше, а по надолнище им се караше.

Старецът до мен гледаше замислен и усмихнат местата, през които минавахме. Наближавахме областния град (дядо Щефан Леу го наричаше „резиденцията“); но тъй като денят беше приятен за пътуване с файтон и в краката ни имаше пълна кошница с вкусни неща за похапване — решихме да не се отбиваме там.

— Няма да ходим в резиденцията, Илие! — извика от мястото си дядо Щефан.

Файтонджията разтърси поводите и кимна в знак на съгласие.

Изкачвахме се по един не стръмен, дълъг, като че ли безкраен склон. Градът, разположен в една котловина, остана назад вляво от нас. Вдясно между хълмовете изведнъж се показва широко равнище. Това високо подивяло място бе осеяно с безброй трънаци, между които стърчаха няколко мънички, криви сливи, сгърчени сякаш от болка. В дъното, по склона на единия хълм, върху прегорилата трева се виждаха два наклонени на една страна каменни кръста. Край пътя изведнъж изпърхаха и се разпръснаха ято яребици. Дебеличките, топчести птици летяха над храсталаците, над сливите, после с разперени, леко огънати крила се спуснаха плавно към каменните кръстове.

— Какви ли са тия сливи и тези кръстове? — попитах аз. — Тук като че ли е имало гробище...

— Имаше — отвърна старецът и обърна към мене бялата си брада и сините си очи. — Но не такава, каквото си мислиш... Някога тук беше бесилото на резиденцията... Запомних и аз прочутия палач Гаврил, видях го, като обеси една жена... Добре си спомням... После

хората посадиха няколко дръвчета, поставиха и двата кръста, но мястото все повече подивява и след няколко години нищо вече няма да личи.

Обърнах се и почнах да разглеждам с по-голямо внимание някогашното място за наказания. От купчинките храсталаци лъхаше спокойствие и пустота.

— Ще ти разкажа тази случка — каза неочаквано старият Щефан Леу. — Интересна е и добре си я спомням... По онова време бях младо момче и имах малка службица в областното управление, та и аз присъствувах.

И така... Момичето, дето го обесиха, било дадено от родителите му на един малко попрехвърлил ерген, но заможен човек, кмет в селото. Тя не го искала, противяла се, но какво можела да направи? Казвала, че обича друг и тъй нататък: баща ѝ я проснал на земята, наложил я хубавичко, а после вдигнали сватба с големи дандании.

Всичко това научих по-късно. Но слушай по-нататък. Неминала и година, и веднъж, когато кметът — казваше се Георге Тимофте — и жена му се връщали в село след панаир, а по Илинден, хей тука на, в гората зад хълма, от гъсталака излязъл един овчар, метнал се в каруцата и връхлетял върху мъжа. Скочила и жената, грабнала секирата на овчаря и я стоварила върху главата на кмета. Какво станало по-нататък, не знам. Убили го. Зарязали мъртвеца в каруцата и побягнали. Скитали две седмици, докато ги заловили в една колиба в планината, накрай гората.

Съдиха ги тук, в града. Първо беше следствието. В следствието участвувах и аз — както вече ти казах, имах там малка службица. Много добре си спомням. Въпреки че съм много стар, никога не съм виждал подобно нещо. Съдията извика първо Аница — Аница Тимофте, жената на убития. А тя беше дребна, пъргава женица, млада, едва навършила двадесет години, мургава, с дебели, малко свъсени вежди. Когато говореше, ноздрите ѝ леко потръпваха. Облечена беше с кафява кацавейка и червена фуста, носеше зелена забрадка и марокенени чизми с пиринчени подкови. Спря се и впери поглед в съдията. Прокара дясната си ръка над очите, после отпусна длани и преплете пръсти.

Старият Гъцу, съдията — отдавна вече не е между живите, — я изгледа продължително, видя колко стройна и хубава е, с черни

пламенни и умни очи, и просто не му се вярваше, че такова момиче е могло да убие човек.

„Я ми кажи, Аницо, ама правичката си кажи! Ти ли уби мъжа си?“ — „Целувам ви ръка, господин съдия, аз го убих.“ — „А защо го уби? Какво ти бе направил?“

Тя се огледа за миг и отново прокара дясната ръка върху очите си.

„Убих го, милостиви господине, защото не можех да живея повече с него... Друг ми беше на сърцето!...“

А ноздрите ѝ потръпваха като в треска. Може би се сдържаше да не заплаче, та още повече мръщеше вежди.

„Добре де, тогава защо си го взела?“ — „Аз ли? Аз не го щях... Още в началото казах, че Йоница Спатару ми е на сърцето, ама тате и мама не щяха и да чуят. Проснаха ме на земята и ме пребиха. Какво можех да сторя? Казаха, че ще ме убият, ще ме заколят... Помислих си: «Щом е рекъл бог...» И взех Георге Тимофте. А Спатару от яд и мъка избяга и стана овчар.“ — „Е, ами с мъжа си не живееше ли добре?“

Аница заби поглед в земята.

„Кажи, Аницо, лошо ли живееше? Биеше ли те? Какво ти правеше?“ — „Целувам ви ръка — прошепна бавно жената, — противен ми беше! Не можех да живея с такава грозотия в къщата си! Беше стар и грозен! Нощем кашляше. Не можех да го търпя... Не му се дадох...“ — „Как не му се даде?“ — попита съдията.

„Целувам ви ръка — каза Аница, — само на сватбата. Аз се напих и той се погаври с мене... Аз нищо не знаех... Но после се заклев и не му се дадох вече... Тогава Георге Тимофте започна да ме бие, задето не съм му била жена. «Остави ме, рекох му аз, пусни ме да си вървя, другиго любя.» А той: «Ти си ми, вика, жена. Ще те убия, ела тук!» Ама аз не исках да ида при него!...“

Всички мълчахме. Старият съдия я гледеше втренчено. Аница бе извърнала встрани тъмните си влажни очи и кършеше ръце.

„А после какво стана? Спатару ли замахна със секирата? Кажи истината!“ — „Не, не Спатару замахна... Видях Йоница на панаира и загубих и ума, и дума. Рекох на Тимофте: «Хайде да си ходим вече...» Но той не искаше. Останахме. Чак надвечер си тръгнахме към къщи... Вървахме, що вървахме, и щом стигнахме в гората, насреща ни излезе Йоница Спатару и се нахвърли връз Тимофте в каруцата... «Остави го,

Йоница» — рекох аз, грабнах секирата и я стоварих върху мъжа си. Аз го убих!...“ — „Ти ли го уби? Говори истината! Нима имаш сила да разсечеш човешка глава? Всички казват, че Спатару го е убил.“ — „Не, милостиви господине, аз го убих! Аз го ударих по главата и го убих.“

Тя изрече натъртено тези думи, прекръсти се и изведнъж обърна поглед към съдията.

„И после?“ — „После — нищо... Тръгнах с Йоница, накъдето ми видят очите. Само той ми беше мил на тоя свят и отидох с него...“

Аз с очите си видях това нещо — продължи тихо господин Шефан Леу, докато конете бавно и отмерено изкачваха склона на хълма... — Когато влезе овчарят — млад, хубав момък, прав като бор, тя само протегна двете си ръце към него и извика:

„Кажи и ти, Йоница! Аз го убих! Аз го ударих със секирата!...“

Тя го гледаше с черните си очи, без да примигва, страстно, с потръпващи ноздри.

А Йоница Спатару впи поглед в земята и почна бавно да трие сълзите си.

Него го осъдиха на десет години принудителен труд, а Аница качиха на бесилото. Такава беше присъдата. Когато пристигна палачът Гаврил Бузату и вдигна бесилото хей там, на голото равнище, мало и голямо от града и околните села се струпа като на панаир. Игла да хвърлиш, нямаше къде да падне. Войници с високи шапки, каквито се носеха тогава, възпираха тълпата с щиковеите си. Видях и старите родители на Аница, дошли бяха и те, горките. Бащата, с празничния си кожух, с чиста риза, а майката — с бръчник и забрадка. Заплакаха и двамата, когато поведоха Аница към въжетото. Една на майка и баща им беше. И по-хубава и по-стройна от всички жени и моми наоколо.

Дойде попът и я благослови. Не знам какво й говори, но и сега сякаш я виждам с кафявата кацавейка, с червена фуста, зелена забрадка и марокенени чизми с пиринчени подкови. Извърна се изправена към тълпата и вдигна ръце.

„Простете ми, добри хора!...“ — каза тя. „Господ да ти прости“ — отвърнаха всички. А старците се разридаха: „Аницо, Аницо! Що стори, Аницо! Защо ни направи за срам пред хората!“

Тогава тя се обърна и видя, че и родителите й са там. Разтрепери се и докато палачът приготвяше примката, викна с омраза и ги прокле:

„Земята да не ви прибере дано, дето ме родихте за мъка на тоя свят!...“

Изведнъж настъпи дълбоко мълчание. И тя отново се провикна с жален глас:

„Ох! Мило и драго ми беше да живея и аз на тоя свят, но не ми било писано...“

И закри очи с ръце. Толкова само плака: няколко мига. Всички стояха като вкаменени. Думите ѝ прелетяха като огнен полъх над главите на хората.

Тогава палачът сложи примката на шията ѝ. Аница отпусна ръце и загледа неподвижно наоколо с леко свъсени вежди.

Дръпнаха въжето...

Господин Щефан Леу млъкна. След известно време каза бавно:

— Стой!

Конете спряха.

Извърнахме се върху седалката на файтона. Зад нас, сред хълмовете, се открояваше пустото равнище с храстите и дребничките, изкривени дървета над самотните забравени гробове. И над тази пустош и есенна печал плавно, спокойно, с неподвижни криле се носеше орел.

1908 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.